

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Монографія

Київ
Видавництво Ліра-К
2020

УДК 159.923.2(063)+316.612(063)
С69

*Затверджено до друку Вченою радою НУ «ОЮА».
Протокол № 8 від 7 липня 2020 року.*

Рецензенти:

Бурега В. В. – доктор соціологічних наук, професор
Єременко О. М. – доктор філософських наук, професор
Максименко Ю. Б. – доктор психологічних наук, професор

С69 **Соціально-психологічне забезпечення інтеграційного розвитку українського суспільства:** монографія / за заг. ред. В. О. Лефтерова, А. С. Мельнікова. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 172 с.

ISBN 978-617-7910-52-6

Коллективну монографію присвячено соціально-психологічній концептуалізації методологічних і прикладних підходів до аналізу проблеми інтеграційного розвитку українського суспільства. Відображено специфіку конструювання та застосування міждисциплінарної методології у галузі соціальної психології як синтезу соціологічної та психологічної наук. Визначено фундаментальні аспекти соціально-психологічного забезпечення інтегративного суспільного розвитку. Здійснено систематизацію проблемного поля соціально-психологічного забезпечення з урахуванням актуальних протиріч поточних соціокультурних процесів в Україні. Представлено характеристику і напрямки синтезу мікро- та макро-вимірів соціальної інтеграції, а також окреслено потенціал розробленої концепції соціально-психологічного забезпечення щодо подальшого розвитку сучасного українського суспільства.

Призначена для фахівців у галузі психології та соціології, а також представників громадських організацій, державного сектору та всіх, кого цікавлять проблеми особистості та суспільства.

ISBN 978-617-7910-52-6

© Колектив авторів, 2020
© Видавництво Ліра-К, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ (<i>Лефтеров В. О.</i>).....	9
1.1. Психологічне здоров'я особистості та суспільства: наукові підходи і сучасні тенденції.....	9
1.2. Екстремальні виклики психологічному здоров'ю та психологічні особливості екстремальної міграції в Україні.....	20
1.3. Удосконалення системи надання психологічних послуг як передумова покращання психологічного здоров'я населення.....	30
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПЕРСПЕКТИВІ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ (<i>Мельников А. С.</i>).....	40
2.1. Гранична ситуація як чинник суспільного розвитку.....	40
2.2. Інтеграційний потенціал соціальної автентичності.....	46
2.3. Смысложитеві орієнтації та проблема екзистенційних цінностей.....	49
2.4. Соціальна свідомість і динаміка колективного досвіду.....	54
РОЗДІЛ 3. ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ ПСИХОЛОГІЧНОМУ ПРОСТОРИ (<i>Крюкова М. А., Курова А. В.</i>).....	63
3.1. Проблема життєстійкості у соціальному вимірі.....	63
3.2. Вивчення життєстійкості в зарубіжній та вітчизняній психології.....	64
3.3. Емпіричне дослідження особливостей життєстійкості особистості.....	74
РОЗДІЛ 4. СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ПІДґРУНТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЯ МОЛОДІ (<i>Форманюк Ю. В.</i>).....	80
4.1. Категорія суб'єктності в психологічній науці.....	80
4.2. Дослідження особливостей ставлення особистості до основних життєвих сфер.....	83

4.3. Виокремлення особистісних компетенцій у процесі життєвого становлення студентської молоді.....	87
РОЗДІЛ 5. ТИПИ МОТИВІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ (МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ) (Цільмак О. М.)	97
РОЗДІЛ 6. ПСИХОЛОГІЧНА ДИСТАНЦІЯ МІЖ ЧЛЕНАМИ РОДИНИ ЯК ПОКАЗНИК ЯКОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІУМУ (Короход Я. Д., Третьякова Т. М.)	111
РОЗДІЛ 7. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗЛУЧЕНЬ У ПРЕДМЕТНОМУ ПОЛІ СОЦІОЛОГІЇ СІМ'Ї (Каретна О. О.)	122
РОЗДІЛ 8. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ЗАЗДРОЩІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ПСИХОЛОГІЧНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ (Лісовенко А. Ф.)	134
8.1. Погляди філософів на причини заздрості в суспільстві	135
8.2. Психологічні погляди на природу заздрості	137
8.3. Соціальне порівняння та соціальні установки як передумови заздрості	139
8.4. Співвідношення показників заздрості та психологічного благополуччя в контексті соціальної інтеграції/дезінтеграції	141
РОЗДІЛ 9. ВІЗУАЛЬНІ МЕТОДИ У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА (Ігнат'єва І. І.).....	157
ВИСНОВКИ	170

ВСТУП

Фундаментальна проблема інтеграції належить до числа дослідницьких пріоритетів соціальних і поведінкових наук. Процеси інтеграції відображають ту провідну функцію будь-якої системи, порушення якої призводить до незворотних деструктивних наслідків. Водночас, інтеграція позначає не лише ступінь єдності, взаємопроникнення та збалансованості певних структурних елементів, але й вказує на їх вітальний потенціал і перспективи подальшого розвитку.

Для сучасного українського суспільства проблема інтеграції постала однією із головних на шляху складних пострадянських трансформацій. Побудова нової соціальної системи вимагала набуття необхідного рівня солідарності та толерантності для досягнення консенсусу, який уможливило б громадянську спільноту і сприяє конструктивному подоланню напруженості та конфліктності. Попри виникнення певних позитивних тенденцій протягом минулих декад, гострими залишаються проблеми соціальної нерівності, ціннісних протиріч, колективного самопочуття, довіри, домінування екстернального типу особистості. Ці та інші виклики потребують звернення до спеціальних наукових дисциплін, здатних до ретельного аналізу негативних складових поточної суспільної ситуації, розробки засобів їх усунення, а також фахового забезпечення загальної стратегії інтеграційного розвитку. До таких дисциплін, поза сумнівом, належать соціологічна та психологічна науки.

Категорія інтеграційного розвитку і розробка механізмів його соціально-психологічного забезпечення охоплюють широке коло змістовних аспектів у різних інституціональних сферах особистісного та суспільного життя. Не менш важливою залишається і внутрішньонаукова проблематика, яка передбачає подальший міждисциплінарний синтез соціології та психології. Якщо соціологія розглядає феномен інтеграції крізь призму інтерсуб'єктивних відносин, соціальних груп та суспільної системи у цілому, то психологія акцентує увагу на особистісній складовій та інтросуб'єктивній узгодженості психічних процесів, станів і властивостей. Спільний, комплексний підхід даних наук до осмислення інтеграційного розвитку сприятиме досягненню глибшого розуміння цього конститутивного процесу.

Попри складний зміст категорії інтеграції, розгляд її соціально-психологічного виміру дозволяє окреслити найбільш

важливі напрямки дослідницьких пошуків. По-перше, суттєвим чинником інтеграційного розвитку постає психологічне здоров'я, загрозами якого виступають різні екстремальні впливи, а головною передумовою покращення – удосконалення системи надання психологічних послуг на засадах ефективної програми обслуговування населення. Психологічне здоров'я є формою особистісного здоров'я та визначається оптимальним функціонуванням усіх психічних структур, що забезпечує стан душевного комфорту та сприяє гармонізації соціального середовища.

Психологічне здоров'я відбиває проекції екзистенційного підґрунтя інтеграційних процесів, яке містить фактори автентичності, смисложиттєвих орієнтацій, дихотомію негативного і позитивного досвіду, та категоріальну тріаду свободи, вибору і відповідальності. Так, критерієм інтеграції можна вважати «граничні ситуації» (К. Ясперс), які руйнують цінності неавтентичного порядку, активізують світоглядну рефлексію та інтернальний, проактивний вибір індивідуальних і колективних суб'єктів.

Екзистенційний ресурс особистості взаємообумовлений властивостями життєстійкості та суб'єктності, що формують здатність протистояти стресогенним чинникам, впорядковувати та організовувати персональний життєвий проєкт. Життєстійкість (*hardiness*) визначається як інтегрована система та емоційно-енергетичний ресурс, що поєднує у собі адаптивність і суб'єктивне благополуччя. Як загальний знаменник психологічного здоров'я, життєстійкість посилює особистісний розвиток, збагачує соціально-психічний потенціал і допомагає впоратися зі стресами не лише у екстремальних ситуаціях, але й у вимірі повсякденних практик. Зі свого боку, суб'єктність можна інтерпретувати як структуротворний базис організації індивідуального досвіду, а також як специфічне поле можливостей, у якому актуалізуються глибинні трансформаційні процеси та здійснюється реалізація наявних компетентностей. Одним із визначних проявів суб'єктності є довільна усвідомлена активність, яка постає внутрішнім гарантом досягнення поставлених цілей. Загалом, поняття суб'єкту відбиває діяльнісний аспект людського існування, через який встановлюються взаємовідносини із зовнішню реальністю.

Важливим завданням концептуалізації соціально-психологічного забезпечення інтеграційного розвитку є конкретизація

теоретичних положень у контексті певних сфер суспільного життя, серед яких виокремлюються інститути освіти та сім'ї. Освіта розглядається як стратегічний ресурс і ключовий критерій соціальних змін, через який стає можливим становлення цілісної та творчої особистості, що поєднує високу кваліфікацію із цінностями духовного порядку. Однією із нагальних проблем функціонування інституту освіти є мотивація здобувачів, низький рівень якої спостерігається, зокрема, у вітчизняних закладах вищої освіти. Приклад психологічної спеціальності надає змогу диференціювати три групи мотивів фахової діяльності, що мають особистісне, соціальне та професійне спрямування. Ці мотиви забезпечують реалізацію загальної життєвої мети особистості, її саморозвиток, соціальну адаптацію та інноваційне професійне самовдосконалення.

Не менш важливим для інтеграційного розвитку є розв'язання соціальних проблем у ціннісно-нормативних координатах інституту сім'ї. У переліку таких проблем позначається психологічна дистанція між членами родини, яка поділяється на оптимальні (продуктивні) і незбалансовані (симбіотичні або відчужені) типи, та може бути інтерпретована як індикатор якості суспільного прогресу. Водночас, у галузевій перспективі соціології сім'ї гострою залишається проблема розлучень. Попри специфічну функціональність та наявність конструктивних складових, розлучення залишається чинником глибокого травматичного досвіду, особливо щодо впливу на дітей на стадії первинної соціалізації, у молодшому або підлітковому віці. У деяких країнах показник розлучень сягає сьогодні 60-70 % та все частіше підкреслюється взаємозв'язок цього феномену із латентними дезінтеграційними процесами у суспільстві.

Нарешті, разом із міждисциплінарним синтезом соціології та психології, необхідним стає вдосконалення методологічного сегменту соціально-психологічного забезпечення інтеграційної динаміки. З урахуванням тенденцій різкого розвитку інформаційно-комунікативних технологій виникає гостра потреба у новітніх дослідницьких методах, серед яких вирізняється візуальний емпіричний інструментарій, що дозволяє глибше проникнути у сутність поточних змін як на особистісному, так і на соціальному рівнях.

Подана на розгляд і критично-конструктивне дискутування до широкої наукової спільноти та фахівців-практиків, колективна

монографія науково-педагогічних працівників кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія» стала певним підсумковим етапом їх цілеспрямованих наукових пошуків останніх років. Проте, автори не претендують на вичерпність висвітлення цієї теми, оскільки загальна проблематика соціологічних та психологічних шляхів забезпечення інтеграційного розвитку українського суспільства вельми багатогранна, а ряд питань щодо місця і ролі особистості, соціальних спільнот та інститутів в сучасних умовах суспільної трансформації вимагають ще й окремого комплексного дослідження.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

- 1.1. *Психологічне здоров'я особистості та суспільства: наукові підходи і сучасні тенденції.*
 - 1.2. *Екстремальні виклики психологічному здоров'ю та психологічні особливості екстремальної міграції в Україні.*
 - 1.3. *Удосконалення системи надання психологічних послуг як передумова покращання психологічного здоров'я населення.*
-
-

1.1. Психологічне здоров'я особистості та суспільства: наукові підходи і сучасні тенденції

Сучасний світ і життя, як ніколи, відзначається різноманітними інтеграційними процесами. Саме поняття інтеграції синонімічно поняттям консолідації, об'єднання, згуртування, централізації, з'єднання, злиття, входження, глобалізації тощо. І всю історію людства люди активно цим займалися – об'єднувалися, зливалися, відокремлювалися, ворогували, знову консолідувалися, причому, як на мікро– так і на макрорівні. Характер інтеграційних процесів завжди визначав і визначає вектор і результати розвитку суспільства і людини в кожній історичній епосі.

Що стосується сучасних інтеграційних процесів, то вони характеризуються глобалізацією, в якій зростає щільність економічних взаємозв'язків, політичних центрів сили, соціальних, технологічних, культурних, духовних та інших об'єднань. Добре це чи погано? Сьогодні багато противників глобальної інтеграції, які стверджують, що «глобалізація – це мишоловка, а інтеграція – безкоштовний сир».

Іноді інтеграція в більш розвинені і цивілізовані спільноти для менш благополучних товариств є вікном з броньованим склом або дуже відстроченим за часом «пряником». Проте саме інтеграція є необхідною умовою існування людської цивілізації, і визначає перспективи її подальшого розвитку.

Свого часу британський журналіст, письменник і психолог Артур Кестлер писав: «Ми більше не говоримо гомосап'єнс, про людину; ми говоримо про «індивідуума». Ми не спрямовані більше до доброти і благодіяння; наша мета – «соціальна інтеграція». Антропологи не вивчають більш звичок людей: вони працюють «на громадській ниві» [Кестлер А., 2004: с. 71]. І дійсно, за жорстким прагматизмом, холодним раціоналізмом та іноді одержимим перфекціонізмом інтеграції втрачається суб'єктивна духовно-душевна складова людини і суспільства. Цю суб'єктивну складову також називають психологічне здоров'я.

Слід зазначити, що останнім часом значно зріс негативний вплив на особистість різних чинників, у людей загострюється почуття страху, невизначеності, невпевненості, розгубленості та деколи й розчарування. Сучасний світ через свою динамічність та суперечливість все більше втручається в особистісний простір людини, що негативно позначається на її здоров'ї загалом і на психологічному здоров'ї зокрема.

Власне, проблема психічного і психологічного здоров'я традиційно має наукове і практичне опрацювання в медицині і психології. Однак сьогодні питання психічного здоров'я людей, їх психологічного благополуччя розглядаються і реалізуються в економіці, юриспруденції, екології, у сфері соціального захисту та забезпечення населення і навіть в кібернетиці. Не оминає увагою цю проблематику і політична риторика, яка активізується сьогодні не тільки перед виборами, а є невід'ємним соціально-культурним та інформаційним атрибутом сучасності.

Ця міжгалузєва увага до психічного та психологічного здоров'я цілком обґрунтована і своєчасна, оскільки вирішення цієї проблеми на суспільно – державному рівні може бути тільки при комплексному підході, створенні та реалізації ефективної міжгалузєвої системи профілактичних та корекційних заходів.

Взагалі в науці не склалося однозначного підходу до визначення понять «психічне здоров'я» та «психологічне здоров'я». Іноді ці терміни вживають як тотожні, а іноді акцентують увагу на суттєві відмінності між ними. Тому вважаємо за доцільне провести короткий змістовний аналіз цих дефініцій. Психічне здоров'я визначається як ментальне здоров'я, використовується для опису будь-якого рівня розумового, емоційного благополуччя або відсутності

психічного розладу. Показниками психічного здоров'я є відсутність психічних захворювань, психічний розвиток, що відповідає віку, сприятливий функціональний стан вищих відділів центральної нервової системи. Протилежність психічному здоров'ю – психічні відхилення і психічні захворювання.

Психічне здоров'я не гарантує душевного здоров'я. При збереженні повної психічної адекватності людина може бути хвора душевно. У свою чергу душевне здоров'я визначається як оптимальний для особистості, суспільства і життєвих перспектив душевний стан людини. На думку А.Б. Орлова, душа людини багатогранна. Кожна її грань може давати людині і радість життя, відчуття повноти існування, і душевний біль. Організм душі, подібно організму тілесному, таїть у собі незліченну безліч і життєвих, і хворобливих проявів [Орлов А. Б., 1995].

За сучасними уявленнями про здоров'я між межами повного психічного здоров'я та проявами психопатології, що вимагає медичного втручання, існує зона пограничних станів, коли людину не можна однозначно назвати ні хворою, ні здоровою – все залежить від критеріїв діагностики. Оцінювати стан здоров'я людини в цих випадках доцільно, використовуючи термін «психологічне здоров'я», що відображає значно більше різноманіття кількісних і якісних характеристик. Психологічне здоров'я – це не тільки душевне, але ще й особистісне здоров'я і визначається як оптимальне функціонування всіх психічних структур, що забезпечують стан душевного комфорту в соціальному середовищі.

У науковий лексикон термін «психологічне здоров'я» ввела І. В. Дубровіна. На її думку психологічне здоров'я передбачає інтерес людини до життя, свободу думок та ініціативу, активність і самостійність, відповідальність і здатність до ризику, віру в себе і повагу іншого, здатність до сильних почуттів і переживань, усвідомлення своєї індивідуальності, творчість в самих різних сферах життя і діяльності [Дубровіна І. В., 1995; Дубровіна І. В., 2004].

О. В. Хухлаєва під психологічним здоров'ям розуміє «динамічну сукупність психічних властивостей, що забезпечують гармонію між різними сторонами особистості людини, в тому числі між людиною і суспільством, а також можливість повноцінного функціонування людини в процесі

життєдіяльності» [Хухлаєва О. В., 2003: с. 5]. М. К. Смирнов визначає психологічне здоров'я як високий рівень соціально-психологічної адаптації, що виявляється в гармонійних відносинах з оточуючими, суб'єктивним відчуттям психологічного комфорту і високим потенціалом досягнення благополуччя в житті [Смирнов Н. К., 2006].

Антропологічна теорія розглядає психологічне здоров'я як стан, що характеризує процес і результат нормального розвитку суб'єктивної реальності в межах індивідуального життя. Індивідуальна норма психологічного здоров'я є те краще, що можливо в конкретному віці для конкретної людини при відповідних умовах розвитку [Шувалов А. В., 2004].

Загальновизнано, що тілесне здоров'я людини взаємообумовлене її психологічним здоров'ям. Науковці та фахівці, зокрема, лікарі стверджують, що більшість тілесних хвороб зароджуються на рівні психіки і мають психологічну природу. Сучасні дослідження це підтверджують. Так, наприклад, прихована агресія, може бути причиною виразкової хвороби («в'їдлива людина»); глибокі і не відпрацьовані образи, злість, ненависть іноді можуть бути причиною онкологічних захворювань; захворювання щитовидної залози та статевих органів у жінок часто пов'язано з домашнім насильством, тиранією чоловіка і глибоким терпінням; нестача радості, психічне вигорання, любовні страждання – один з факторів серцево судинних захворювань; а захворювання на грип іноді є захисною реакцією організму і психіки, формою виходу з емоційно складної ситуації, несвідоме намагання взяти тайм-аут тощо [Бурбо Л., 2007].

Серед зарубіжних дослідників найбільш відомі науково-практичні розробки проблеми психологічного здоров'я дослідників в сфері гуманістичної психології, зокрема А. Маслоу, К. Роджерса, Г. Олпорта, В. Франкла, Е. Фромма та інших. Так, Г. Олпорт описав образ психологічно зрілої особистості, А. Маслоу на основі ієрархії потреб особистості охарактеризував самоактуалізовану, психологічно здорову людини. В свою чергу К. Роджерс побудував теорію людиноцентрованої терапії для особистості, що повноцінно розвивається. В. Франкл, який розробив метод логотерапії, показав величезне значення для людини пошуку сенсу життя. Він стверджував, що самоактуалізація – це не кінцеве призначення людини, а шлях для

здійснення сенсу, який вона знаходить у зовнішньому світі [Frankl V., 1987].

Т. Д. Скуднова, аналізуючи актуальну для сьогодення проблему порушення психологічного здоров'я дітей наводить, так звані, типи антропогеній, психологічна сутність яких характеризується деформацією суб'єктивності дитини. При несприятливих середовищних і соціокультурних умовах антропогенії приймають стійкі форми порушень психологічного здоров'я, в основі яких – дезадаптація, відхилення в розвитку, дезінтеграція. Такі порушення психологічного здоров'я не завжди призводять до душевних переживань або девіантної поведінки, соціальної дезадаптації або асоціальних дій. Зовні діти і підлітки можуть адаптуватися до навколишнього соціуму, відповідати в своїй поведінці соціально схвалюваним нормам, але при цьому, переживати тривожність, внутрішній дискомфорт, напругу, негативні емоції [Скуднова Т. Д., 2018].

Психологічне нездоров'я, на думку Т. Д. Скуднової, супроводжується підвищенням рівня тривожності, емоційної нестійкості, переживаннями і помилками, конфліктами і кризами. Воно характеризується суперечливими суб'єктивними характеристиками, відхиленнями у розвитку людини. Недорозвинення як дизонтогенез суб'єктивності характеризується несформованістю особистісної позиції і конформною поведінкою. Воно проявляється у відсутності рефлексивних навичок, хаотичності ціннісних орієнтацій, нестійкості поведінки, несамостійності, залежності від обставин, від чужої думки і впливу середовища, інфантильності, втрата сенсу життя [Скуднова Т. Д., 2018: с. 219].

Наведені ознаки психологічного нездоров'я, на наш погляд, можуть виявлятися й у дорослої людини в будь-якому віці, внаслідок чого вона характеризується безвідповідальністю у ставленні до життя і до інших людей, відсутністю навичок цілепокладання, безвольністю, неспроможністю приймати і виконувати рішення, схильністю до надмірного впливу засобів масової інформації, PR-технологій, реклами, шахраїв, асоціальних елементів тощо.

Психологічне здоров'я людини пов'язане з її психологічним благополуччям, якістю життя в цілому. Виділяється «актуальне психологічне благополуччя» і «ідеальне психологічне благополуччя», в якому уявлення про «ідеальне» виступає глобальним інструментом оцінки людиною свого буття. В даний

час активно вивчається зв'язок психологічного благополуччя з різними особливостями особистості (сенсожиттєвими орієнтаціями, суверенністю психологічного простору, стратегіями життя тощо) і її соціальними характеристиками, розробляється і надійний інструментарій для вимірювання психологічного благополуччя.

Таким чином, поняття «психічне здоров'я» – складова частина медичного підходу до феномену здоров'я. Психічним здоров'ям володіє людина, у якій відсутні клінічно виражені прояви психопатології та якій не поставлений діагноз психічного захворювання. Термін «психологічне здоров'я» в цьому сенсі більш нейтральний для сприйняття і має пряме відношення до психічно здорової людини, розвитку її особистісної індивідуальності. У той же час проблеми психічного та психологічного здоров'я тісно взаємопов'язані. Так, психологічні проблеми, що загострилися, за певних умов і чинників, наприклад, при генетичній схильності до психопатій або у випадку глибоких потрясінь і психотравмуючих подій, можуть призвести до неврозу, психозу й інших психічних розладів, у тому числі незворотних. З іншого боку, людина з психічними патологіями навряд чи може бути повноцінно психологічно здоровою і благополучною, принаймні, в очах громадськості.

У цілому психологічне здоров'я людини і суспільства знаходиться в прямій залежності від історичних епох. Сьогодні модно порівнювати й критикувати, те що було за часів Радянського Союзу. Проте, дійсно, було багато і чого хорошого, проблема психологічного здоров'я людей так гостро не стояла як сьогодні, з різних причин. Наприклад, в суворі 30-40 роки минулого сторіччя (репресії, війна) – цієї проблеми просто не було, тому що у людей було більш домінантне завдання (потреба) – вижити фізично. У 70-80 роки – в період так званого застою, питання психологічного здоров'я або замовчувалися, або вирішувалися партійно-авторитарними методами (ідеологічний та громадський вплив, примусове психіатричне лікування, дисидентство тощо).

В наш час ситуація інша. За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) після 2020 року психічні розлади увійдуть до першої п'ятірки хвороб, які будуть лідувати за кількістю людських працевтрат, пов'язаних з цими захворюваннями. Вже котрий рік поспіль Україна займає перше

місце за кількістю психічних розладів у Європі [Україна – на першому місці в Європі за кількістю психічних розладів]. Згідно зі статистикою, в Україні від 2 до 3 % населення щорічно страждає психічними розладами, і цей показник з кожним роком зростає. Причому більше половини пацієнтів психіатричних клінік потребують наркологічної допомоги, тобто страждають алкоголізмом або наркоманією. У Мінсоцполітики України відзначили, що «інвалідизація від психічних захворювань вийшла на друге місце серед інших захворювань» [Україна – на першому місці в Європі за кількістю психічних розладів].

Особливе занепокоєння викликає негативний вплив оточуючого середовища на психічне здоров'я молоді. Наразі багато підлітків живуть в умовах надзвичайних гуманітарних ситуацій, таких як регіональні конфлікти, війни, стихійні лиха та епідемії. Насильство, бідність, приниження і відчуття непотрібності, можуть посилити ризик розвитку проблем психічного здоров'я. Однією з проблем в світі є шкідливе вживання алкоголю і наркотичних засобів серед підлітків і молоді. В Україні близько 3.5 тисяч дітей перебувають на обліку з приводу вживання алкоголю та психоактивних речовин. Серед українських підлітків 13-15 років палять майже 63 %, досвід вживання алкоголю мають – 90 %, а наркотичних речовин – до 40 % підлітків [Молоді люди та психічне здоров'я в мінливому світі].

Велике додаткове навантаження на психологічне здоров'я завдає інформаційний вплив і, зокрема, тотальне використання віртуальних мереж, незважаючи на очевидні переваги онлайн-технологій. Молодь проводячи більшу частину свого дня в Інтернеті переживає цілу низку емоційно насичених подій, в тому числі кібер-злочини, кібер-залякування, грає в насильницькі відеоігри. Дослідження свідчать, що з кожним роком все більше дітей – представників цифрового покоління, страждають розладом уваги, втратою пам'яті, низьким рівнем самоконтролю, когнітивними порушеннями, пригніченістю і депресією [Молоді люди та психічне здоров'я в мінливому світі].

Інформаційний вплив – це ціла система використання найрізноманітніших засобів, методів, прийомів, технік масової інформації, на жаль, не завжди чистої. Численні дослідження свідчать про те, що спрямованість, інтенсивність, обсяг і сила прямого й прихованого інформаційного впливу